

การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี THE PROMOTING OF BUDDHADHAMMA FOR DEVELOPMENT OF OUTSTANDING COMMUNITY IN RATCHABURI PROVINCE

พระสุรวุฒิ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค) * พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ ** พิเชฐ ทังโต ***
Phra Suravut Sirivaddhako (Ukitchock) * Phrakhrusangharakkiettsak Kittipaño **
Phichet Thangto ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี 2. ศึกษาการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมและการพัฒนาชุมชนตามหลักวิชาการทั่วไป และ 3. ศึกษาการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนาม จากพระสงฆ์ในพื้นที่ชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ผู้นำชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ราษฎรในชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยการเลือกแบบเจาะจง สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูป/คน ได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี พบว่า (1) สภาพชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม (2) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (3) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ (4) ชุมชนมีความปรองดอง สมานฉันท์ และสามัคคีกัน

2. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม พบว่า เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนและชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้าน

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การศึกษา และ (4) ด้านสุนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมเป็นการส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ศील คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวยั่งยืน และสุขภาพ เพื่อให้เกิดการใช้กาย และวาจาที่ไม่เกิดโทษ (2) สมาธิ คือ การสร้างความสงบทางจิตใจ เพื่อประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ ตัดสินใจโดยไตร่ตรอง บนพื้นฐานของความไม่ประมาท และ (3) ปัญญา คือ การมีองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

3. แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี พบว่า 3.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีความซื่อสัตย์ไม่ทุจริต ฉ้อโกง เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ เป็นต้น 3.2 ด้านสังคม พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นต้น 3.3 ด้านการศึกษา พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชน เป็นต้น และ 3.4 ด้านสุนามัยและสิ่งแวดล้อม พบว่า (1) ศील ได้แก่ การส่งเสริมการงดดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้สติพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และ (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาวะและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริมหลักพุทธธรรม, การพัฒนาชุมชนดีเด่น

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study the general characteristics of Outstanding Community in Ratchaburi Province, 2. to study the current state of community development according to Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province, and 3. to present a guideline to promoting of Buddhaddhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province. This research was the qualitative research through the field study from the monks in the area of the outstanding community in Ratchaburi province and the academicians from Buddhism by choosing the specific group of suitable sampling group. For the in-depth interview from 26 key informants was the structured interview as the tool for data collection and focus group discussion for 9 monks/persons by

recording the focus group discussion as the tool for data collection and the data analysis used the content analysis technique. The findings of this research as follows:

1. The state of outstanding community in Ratchaburi province found that (1) state of community is the agricultural society, (2) the majority of people believe in Buddhism, (3) the majority of people live on the sufficiency economy of King Rama 9 as the way of living, and (4) the community has the compromise, unity and harmony.

2. The current state of community development according to Buddhhadhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province found that community development aims to provide people and communities with better living conditions, considering the 4 community infrastructure: (1) economics (2) social (3) education and (4) sanitation and environment. The community development according Buddhhadhamma is the promoting that used the principle of the three common characteristics to be applied in sustainably community development consists of (1) the precept is the creation of cost of living guarantee like asset, family, society and health for the right bodily action, right verbal action (2) the concentration is the mind calmness creation for the efficiency of making the decision, decision making with consideration based on the heedlessness and (3) the wisdom is to have the knowledge as the learning source for knowledge and understanding development and can transfer the knowledge to other people.

3. Guideline to promoting of Buddhhadhamma for development of outstanding community in Ratchaburi province found that: 3.1 The economic found that: (1) The precept; to promote the community peoples in every career to have the honesty values that have no corruption, etc. (2) The concentration; to promote to create the concentration while working, etc. (3) The wisdom; to promote the temple to be as the center of career and to use the temple area for career testing, etc. 3.2 The social found that: (1) The precept; to promote together peacefully, etc. (2) The concentration; to promote the mindfulness control without negligence, etc. (3) The wisdom; to promote the temple as peacefully living center, etc. 3.3 The education found that: (1) The precept; to promote the five precepts activities in the schools, etc. (2) The concentration; to promote to teach the concentration creation to children in the education institutes, etc. (3) The wisdom; to set up the learning center in the way of locality at the community temple, etc. 3.4 The sanitation and environment found that: (1) The precept; to promote for no alcohol drinking and narcotics, etc. (2) The

concentration; to promote to use the mindfulness in daily life. (3) The wisdom; to promote the sanitary volunteers development of community by using the temple place, etc.

Keyword: Promoting of Buddhadhamma, Development of Outstanding Community

1. บทนำ

ปัจจุบัน โลกของเราต้องเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้แต่กระทั่งชีวิตความเป็นอยู่ ที่ไม่ว่าจะปฏิเสธความวุ่นวายของสังคมโลกได้ ทุกประเทศต่างต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา (พลวัฒน์ ชุมสุข, 2559 : 25) การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัย การมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นการสร้างพลังชุมชน (วรรณมาชะ เกสร ดอกไม้, 2559 : 108) ประการสำคัญ คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมพื้นฐาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้พิจารณาเชื่อมโยงประกอบการวางแผนปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้อง เสริมสร้างประกอบ (อัคนันท์ อริยศรีพงษ์, 2558 : 266)

พ.ศ. 2558 จังหวัดราชบุรี ได้ประกาศผลการคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่น โดยมีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และกิจกรรมพัฒนาชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี ประจำปี 2558 จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านปรกเจริญ หมู่ที่ 6 ตำบลตาหลวง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (2) บ้านหนองมะค่า หมู่ที่ 9 ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี (3) บ้านเขาดิน หมู่ที่ 6 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และ (4) บ้านหนองสะเดาบน หมู่ที่ 6 ตำบลหินกอง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ปัญหาสำคัญในปัจจุบันของงานพัฒนาชุมชนมิได้เกิดจากการไม่ ขับเคลื่อนงานพัฒนา แต่เกิดจากการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม ดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 9 พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 ความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2556 : 233)

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำ แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ หลักการนี้ คือ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด”

ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพที่ทรงเล็งเห็นว่า สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้มีความร่มเย็นเป็นสุขมาแต่อดีต ซึ่งถือ

เป็นทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ประการหนึ่ง จึงสมควรที่จะมีการส่งเสริมหรือเชิดชูหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่

จากที่กล่าวมา ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในจังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชนและสังคม สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม
- 2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี ในขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน โดยอ้างอิงแนวคิดของ โกวิท งามสนันท์ (2556 : 3-4) ที่ระบุถึง ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านการศึกษา และ (4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน ตามแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541 : 238) ที่ระบุถึง การพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม หรือระบบแห่งไตรสิกขา 3 ประการ ประกอบด้วย (1) ศีล (2) สมาธิ และ (3) ปัญญา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี, ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ผู้นำชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี, ราษฎรในชุมชนดีเด่นจังหวัดราชบุรี และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จึงใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลขั้นต้น ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 26 รูป/คน

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 9 รูป/คน

ข้อมูลชั้นรอง ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้และอาจปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วยทั่วไป และผู้ให้ข้อมูล โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” มีผลการวิจัย ดังนี้

5.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

พบว่า (1) สภาพชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม (2) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (3) ประชาชนส่วนใหญ่ยึดถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ (4) ชุมชนมีความปรองดอง สามานฉันท์ และสามัคคีกัน

5.2 สภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรีตามหลักพุทธธรรม

พบว่า เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนและชุมชนมีสภาพความเป็น อยู่ที่ดีขึ้น โดยพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนรวม 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านการศึกษา และ (4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมเป็นการส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย (1) ศีล คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคม และสุขภาพ เพื่อให้เกิดการใช้กาย และวาจาที่ไม่เกิดโทษ (2) สมาธิ คือ การสร้างความสงบทางจิตใจ เพื่อประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ ตัดสินใจโดยไตร่ตรอง บนพื้นฐานของความไม่ประมาท และ (3) ปัญญา คือ การมีองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

5.3 แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีค่านิยมซื่อสัตย์ไม่ทุจริตฉ้อโกง เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านสังคม พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นต้น

ด้านการศึกษา พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล 5 เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น (3) ปัญญา ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชน เป็นต้น

ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม พบว่า (1) ศีล ได้แก่ การส่งเสริมการงดดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด เป็นต้น (2) สมาธิ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้สติพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และ (3) ปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด เป็นต้น

5.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี			
ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านการศึกษา	ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม
ศีล ๑. การส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกสาขาอาชีพมีค่านิยมซื้อสัตย์ไม่ทุจริตฉ้อโกง ๒. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพผลิตหรือบริการพูดจาไม่วะและอึดแอ้มแถมใส่ ๓. การส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาทริพยโดยไม่ยุ่งเกี่ยว กับบ้ายมุขสังคม สมาธิ ๑. การส่งเสริมการทำงานด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ ๒. การส่งเสริมการสร้างสมาธิในการทำงาน ๓. การส่งเสริมกระบวนการคิดพิจารณาและตัดสินใจร่วมกันของกลุ่มอาชีพในชุมชน ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวัดเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตที่มั่นคงยั่งยืนของชุมชน ๒. การส่งเสริมให้วัดเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามและใช้พื้นที่ของวัดแหล่งทดลองอาชีพ ๓. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทุก ๆ อาชีพที่มีในชุมชน ๔. การส่งเสริมส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ศีล ๑. การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติไม่เบียดเบียนทำร้าย ๒. การส่งเสริมค่านิยมสุจริต ไม่ทุจริตฉ้อโกง ๓. การส่งเสริมการไม่ล่วงเกิน ไม่ประพฤติผิดในกาม ๔. การส่งเสริมการไม่พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และ พูดเพื่อเจ้อ ๕. การส่งเสริมสุขภาพสังคม สมาธิ ๑. การส่งเสริมให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีเป็นเครื่องมือหล่อหลอมความสามัคคีของคนชุมชน ๒. การส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่ในความประมาท ๓. การส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในที่ประชุมเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ๒. การส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญา ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ๓. การส่งเสริมให้วัดเป็นที่ตั้งสำนักงานกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน โดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	ศีล ๑. การส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกต่อไปในโรงเรียนและนอกระบบการศึกษา ๒. การส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล ๕ ๓. การส่งเสริมการพัฒนาความรู้ของเด็กและเยาวชนโดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สมาธิ ๑. การส่งเสริมการสอนวิธีสร้างสมาธิกับเด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ ๒. การส่งเสริมการใช้อุบายสร้างสมาธิให้กับเด็ก ๓. การส่งเสริมให้มีการฝึกให้เด็กรู้จักไตร่ตรองก่อนลงมือทำ ๔. การส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้แบบระบบหรือการพิจารณาจากวิถีชุมชน ปัญญา ๑. การส่งเสริมให้ยกย่องพระสงฆ์ในฐานะแหล่งความรู้เคลื่อนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนตามแนวพระพุทธศาสนา ๒. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชุมชนที่วัดประจำชุมชนโดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ๓. การจัดตั้งศูนย์เยาวชนตรกรชุมชนที่วัดประจำชุมชนโดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	ศีล ๑. การส่งเสริมการติดตั้งเครื่องที่มีแอลกอฮอล์และไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด ๒. การส่งเสริมการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานสาธารณสุขชุมชน สมาธิ ๑. การส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันพิจารณาแก้ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม ๒. การส่งเสริมกระบวนการสุขภาวะชุมชนแบบองค์รวม ๓. การส่งเสริมการเชิดคิดพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญญา ๑. การส่งเสริมการระดมปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ๒. การส่งเสริมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา ๓. การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยใช้สถานที่ของวัด ๔. การส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยกิจกรรมเสริมรายได้ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามโดยใช้สถานที่ของวัด

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผล โดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรมภาคครัวเรือน สินค้า และบริการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ การฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จตฺตพฺทฺโน) (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเน้นไปที่การประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา

2) ด้านสังคม

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางสังคม หรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีในชุมชน และการปฏิบัติตน วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ การฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พระครูวิจิตรธรรมานุรักษ์ (สมจิต ฐิตสาโร) (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” พบว่า พระสงฆ์สนับสนุนให้ประชาชนลด ละ เลิก รักษาศีลเป็นประจำ

3) ด้านการศึกษา

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา หรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และประสบการณ์ การเล่าเรียน ฝึกฝน อบรม ทั้งในส่วนของการศึกษาในระบบของภาครัฐ และการศึกษานอกระบบ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ และการฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ ณัฐชนันต์ อยู่สีมารักษ์ (2557 : ก) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐสังกัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของข้าราชการครูกรุงเทพมหานครอยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา

4) ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

พบว่า แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสุขภาพ อนามัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมสุขภาวะทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการนำไปประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุม ทั้ง 3 บริบท คือ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมทางความประพฤติ การฝึกอบรมทางจิตใจ และการฝึกอบรมทางปัญญา ตามลำดับ สอดคล้องกับที่ พัฒนสรณ์ เกียรติฐิตีคุณ (2557 : ก-ข) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติ งานของเจ้าหน้าที่เทศกิจ กรุงเทพมหานคร” พบว่า มีการนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขา เรียกว่า Big.CAMP Model

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ ควรดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามมติมหาเถรสมาคม โดยนำสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อรณรงค์ให้ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน ทำกิจวัตรความดีให้เป็นนิสัยตามลำดับ คือ รักษา

ศีล สวามนตร์ นั่งสมาธิ และบำเพ็ญประโยชน์ กล่าวคือ ดำเนินการในภาคปฏิบัติให้ครอบคลุม ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ และปัญญา

2) หน่วยงานราชการที่มีอำนาจพิจารณารางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณแก่ชุมชนที่มีการพัฒนาในระดับดีเด่น ควรนำผลการบูรณาการหลักไตรสิกขาไปใช้ในการพัฒนาชุมชน เป็นคุณสมบัติหนึ่งของการพิจารณา

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว สังคม และสุขภาพ ด้วยการรักษาศีล 5 เป็นนิตย

2) ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนใช้สมาธิเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ การสร้างสมาธิในการทำงาน เป็นต้น

3) ควรสนับสนุนให้วัดประจำชุมชนเป็นสถานที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน อาทิ แหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ แหล่งทดลองอาชีพต่าง ๆ โดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และเน้นการดำเนินการในเชิงสาธารณะ มิใช่เชิงธุรกิจ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

References

- Akaranun Ariyasripong.(2558). “Model of houses turnkey according to the principle of sufficiency economy”. *Journal of MCU Social Science Review*. Vol. 4 No. 3 (September-December).
- Kovid Kangsanana. (2556). “Community Management for Sustainable Development” *Journal of Politics and Government*. Vol. 3 No. 1 (September-February).
- Nutchanun Yoosremaruk. (2557). “The Model of Human Resource Development Based on Buddha Dhamma of Public Schools in Bangkok Metropolitan Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2556). *The Truth Words of the King for Sustainable Development* . Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Board.

- Pattanasorn Kiatthitikhun. (2557). "A Model of Buddhadhamma Integration for Work Performance Efficiency Development of Bangkok Assistant City Law Enforcement Officers. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2541). *Sustainable Development*. 3rd ed. Bangkok : Sahadhammika.
- Phrakhrunivitsinlakhan (Narong Dhitawatthano). (2557). "Model of Human Capital Development in Line with Buddhadhamma in Local Administrative Organizations. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhruvijitthammanukrak (Somkit yasapaso). (2557). "Buddhadhamma Application for Community Development of Administrative Monks at Region II. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkomrajavidyalaya University.
- Ponlawat Chomsook. (2559). "The lifestyle of sufficiency economy philosophy of the people of Isaan". *Journal of MCU Social Science Review (Special Edition)*. Vol. 5 No. 2 (May-August)
- Wanmarka Gasondokmai. (2559). "Administration of the Sufficiency Villages: Problems and Discontinuity". *Journal of MCU Social Science Review*. Vol. 5 No. 2 (May-August).

